

населения // Б-чка журн. «Военные знания». М.: 1996.

2. Крючек Н.А., Латчук В.Н., Миронов С.К. Безопасность и защита населения в чрезвычайных ситуациях: Учебник для населения / Под общ. ред. Г.Н. Кириллова. - М.: Изд-во НЦ ЭНАС, 2001. 264 с.

МІЖНАРОДНИЙ ТЕРОРИЗМ ЯК РІЗНОВИД СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

*Проценко Т. В.
м. Полтава*

Анотація. Глобальний тероризм став характерною рисою сучасного розвитку людства. Вивчення сутності і причин походження тероризму, форм і методів, які ним використовуються, а також джерел його фінансування – це внесок у боротьбу з цим негативним явищем.

Ключові слова: терор, тероризм, причини тероризму, протидія тероризму.

У ХХІ столітті тероризм став невід'ємною частиною політичних і економічних процесів у світі і значно загрожує громадській і національній безпеці. Поодинокі прояви переросли у масове явище. Нині тероризм – це проблема не лише для країн із політичним, національним чи релігійним розладом, а вже й проблема Північної Ірландії та Великої Британії, Лівії та США, Палестини й Ізраїлю. Це проблема всієї світової спільноти. Терористичні акти у США 11 вересня 2001 року кардинально змінили характер загроз міжнародній безпеці у світі. Вони продемонстрували можливість ураження значної кількості людей та об'єктів без застосування традиційної зброї: викрадений літак, комп'ютерні мережі, банківська або поштова система, засоби масової інформації, тобто те, що не підходить під визначення «зброя» у загальноприйнятому значенні.

Нині існує понад сто визначень поняття «тероризм», однак жодне з них не підтримане міжнародною спільнотою як загальновизнане. Терміни «терор» і «тероризм» історично вживаються у декількох аспектах, що відкриває простір для довільного маніпулювання ними. Слово «терор», що у перекладі з латинської мови дослівно означає «страх, жах», вперше вжитий у політичному лексиконі у Франції жирондинцями та якобінцями, які об'єдналися для підготовки повстання й повалення «за допомогою залякування та помилування» кабінету міністрів при королі Людовіку XVI.

Першою терористичною групою в історії людства була, певно, секта сікаріїв, яка діяла у Палестині в 66-73 роках. н. е. Назва цієї секти походить від назви улюбленої зброї бойовиків угруповання, а саме короткого меча (сіки), який легко можна було сховати під одягом. Тактика діяльності сікаріїв спрямовувалась головним чином на дії під час масових заходів. Вони вважали, що якраз натовп є темрявою завдяки своїй щільності, давці і неможливості визначити, хто саме завдав смертельного удару. «Темрява натовпу» була їх улюбленим місцем здійснення терористичних актів. Головними цілями сікаріїв були представники єгипетської і палестинської діаспори, які виступали за налагодження дружніх стосунків із Римською імперією. Уже в ті часи сікарії відрізнялися релігійним фанатизмом. У муках вони вбачали радість, вірили в те, що після повалення ненависного режиму народ звільниться від мук та страждань.

У XI столітті Хасаном ас-Сабахом була створена таємна секта ассасинів, назва якої стала синонімом підступного вбивства. Вони вбивали кожного, хто був іншого віросповідання або намагався протистояти їм. 10 жовтня 1092 р. людина Хасана ас-Сабаха вбила самого візира сельджукського султана – Нізам аль-Мулька. Саме ас-Сабах розробив ідеологічні підвалини так званої терористичної «держави», яка не має кордонів, чітко визначеної території. Володіння цієї «держави» складалися з окремих замків-фортець, які дуже важко було захопити, а людей підкорити.

Наприкінці XVIII й упродовж двох третин XIX століття поняття «терор» сприймалося у найширшому значенні неподільно від його етимології (*Later-reur* – жах). Цим словом називали і відкрито насильницьку форму диктатури, і практику одноразових політичних замахів. Із появою у XIX ст. опозиційних організацій, які практикували систематичні замаху, поняття «терор» і «тероризм» не поширюється на сферу воєнних дій, а виділяється як характеристики певного виду політичної боротьби. Ці поняття конкретизуються і відокремлюються одне від одного. Термін «тероризм» почали вживати на позначення політичних вбивств, які практикують опозиційні організації, а поняття «терор» закріпилось за репресивними діями держави.

Проаналізуємо, що нині розуміють під поняттям «тероризм».

Енциклопедичні словники, зокрема і юридичні, визначають у його міжнародному аспекті:

- тероризм міжнародний – насильницькі акти, вчинені проти окремих громадян чи об'єктів, зокрема тих, що перебувають під захистом міжнародного права, вбивства глав іноземних держав та урядів (їхніх дипломатичних представників), підбивання приміщень посольств і місій, представництв організацій, штаб-квартир міжнародних організацій, вибухи у громадських місцях, на вулицях, аеропортах, вокзалах та ін.

- тероризм – злочинна діяльність, яка виражається в залякуванні населення та органів влади з метою досягнення злочинних намірів.

Науковці України, зокрема В. Ємельянов, тлумачать тероризм як загально небезпечні дії або погроза ними, що вчинюються публічно, посягають на суспільну безпеку і спрямовані на створення в соціальній сфері обстановки страху, непокою, пригніченості з метою прямого або непрямого впливу на прийняття будь-якого рішення чи відмови від нього в інтересах винних.

Відомий фахівець із питань вивчення тероризму Ю. Антонян вважає, що тероризм – це насильство, яке містить загрозу іншого, ще більшого насильства для того, щоб викликати паніку, зруйнувати або порушити державний чи суспільний порядок, викликати страх, примусити противника прийняти бажане рішення, викликати політичні та інші зміни.

С. Зелінський у своїй праці намагається визначити сутність сучасного тероризму: «Слід зазначити, що за всю історію існування соціального феномену тероризму значно змінився його зміст та форми прояву, хоча сутність залишилась тією ж – використання крайнього насильства або погрози насильством для досягнення певних політичних, релігійних чи інших публічних цілей, за наявності основного конструктивного елементу – мотиву злочинного терористичного діяння, а саме залякування державної влади, суспільства або його частини».

У контексті пошуків визначення тероризму у міжнародному правовому полі 27 січня 1977 р. у Страсбурзі було прийнято Європейську конвенцію про боротьбу з тероризмом.

У цій конвенції було домовлено вважати терористичними актами:

- правопорушення, що підпадають під дію Конвенції про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації, підписаної у Монреалі 23 вересня 1971 року;

- серйозні правопорушення із посяганням на життя, фізичну недоторканість або свободу осіб, що мають міжнародний захист, зокрема дипломатичних агентів;

- правопорушення із викраденням, захопленням заручників або серйозним незаконним затриманням;

- правопорушення із застосуванням бомби, гранати, ракети, автоматичної вогнепальної зброї або листів чи пакетів із закладеним вибуховим пристроєм, якщо таке застосування створює небезпеку для осіб;

- замах на реалізацію будь-якого з наведених вище правопорушень або участь як співника особи, яка намагається здійснити таке правопорушення;

- правопорушення із застосуванням насильства проти життя, фізичної

недоторканості, проти власності, якщо таке діяння створило колективну небезпеку для осіб або свободи особи.

Окрім зазначеного, тероризм також трактують як загрозу застосування насильства, яка спричинює почуття страху як у окремих громадян, так і загалом у суспільстві і розрахована на залякування та породження недовіри до органів державної влади у здатності протидіяти цим злочинним проявам. Саме таке визначення наведено на Міжнародній конференції із питань тероризму «Європа-2000», яка відбулася у м. Києві у березні 1996 р.

Як уже зазначалось, сучасний тероризм – дуже складне, структуроване явище, яке відображає інтереси різних суспільно-політичних сил. Це дає змогу по-різному підходити до вироблення універсального визначення тероризму, що серйозно перешкоджає пошуку оптимальних заходів протидії та попередження терористичних виявів.

Найуніверсальнішим і найпоширенішим є тлумачення американських дослідників В. Маллісона і С. Маллісона: тероризм – «це систематичне використання крайнього насильства та погрози насильством для досягнення публічних і політичних цілей».

Дослідник Максиміліан Стрімска визначає сутність сучасного тероризму так: «Сучасний тероризм можна дефініювати як політично вмотивований та обґрунтований метод використання радикального насильства, головна мета якого – досягнення певного психічного ефекту. Характерною рисою сучасного тероризму є комунікативність: поєднання насильницьких вчинків із політичним посланням, при чому це послання може бути, а часто і є диференційованим із огляду на різні сектори цільової публіки. Його органічною частиною може бути як інтенсивне залякування, тероризування одних, так і підбурювання інших, потенційних спільників і наслідувачів терористів. Від останніх видів тероризму сучасний тероризм відрізняється насамперед систематичним використанням крайнього насильства, яке визначає також характер навмисне викликаного психічного ефекту».

Проект Кодексу злочинів проти миру та безпеки людства ООН закріплює таке тлумачення тероризму: «...здійснення, організація, сприяння здійсненню, фінансування або заохочення агентами чи представниками однієї держави актів проти іншої держави, або попускання з їхнього боку здійсненню актів, спрямованих проти осіб або майна, і які за своїм характером мають за мету викликати страх у державних діячів, груп осіб або населення в цілому».

Державний департамент США тлумачить сучасний тероризм як «...заздалегідь продумане, політично вмотивоване насильство, що здійснюється проти невійськових об'єктів певними групами всередині держави або таємними агентами якоїсь держави найчастіше з метою ефективного впливу на суспільство, який поширюється на громадян або територію двох або більше країн».

У Законі України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 року тероризм трактується як «... суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства із захопленням заручників, підпалами, убивствами, тортурами, залякуваннями населення та органів влади або здійсненням інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрозами виконати дії для досягнення злочинних цілей».

Як свідчить аналіз, при дослідженні феномену сучасного тероризму, доцільно зважати на чотири основні характеристики.

По-перше, тероризм – це одна із форм організованого насильства. Він об'єктивно виражається в конкретному своєму прояві – у терористичному акті, який полягає у вчиненні певних злочинних діянь, а саме – вибухів, підпалів та інших загально небезпечних дій, що реально можуть заподіяти чи заподіюють шкоду невизначеній кількості осіб і можуть спричинити інші тяжкі наслідки, і так само у погрози виконати такі дії.

Терористи не завжди мають намір вбити конкретну персону – вони прагнуть насиллям дестабілізувати, залякати суспільство і владу, вбиваючи пересічних громадян, тих, хто опинився поряд із об'єктом терористичного акту.

По-друге, тероризм переслідує політичні цілі і мотиви, це специфічна форма

політичного насильства. Сучасний тероризм має за мету проведення насильницьких акцій аби примусити державні або інші органи прийняти рішення, яке б задовольнило вимоги терористів.

Терористи прагнуть насильством дестабілізувати, залякати суспільство і владу, вбиваючи пересічних громадян, тих, хто опинився поряд з об'єктом терористичного акту.

Сучасний тероризм поєднує високий рівень політичної мотивації з низьким рівнем участі мас, що відрізняє його від війни, партизанської боротьби, національно-визвольного руху та інших масових політичних явищ.

По-третє, тероризм спрямований проти переважаючих за потужністю державних машин. Феномен сучасного тероризму полягає у тому, що загибель від терористичних актів ні в чому невинних людей відбувається на очах суперсучасних армій. Сучасні терористи розробляють або використовують уже існуючі в комунікаційному просторі сценарії застосування звичайних, цивільних, порівняно доступних і дешевих технологічних розробок, наслідки застосування яких із руйнівною метою можна порівняти з наслідками війни.

Класичні військові схеми за цих умов не спрацьовують, і як результат – колективні системи безпеки виявляються не адекватними викликам часу та неспроможні активно протидіяти тероризму.

Сучасний тероризм за наявності незначних власних ресурсів здатен насильницькими методами ми вирішити конфлікт навіть із значно переважаючими силами завдяки двом особливостям, які відрізняють його від інших форм збройного вирішення конфлікту, а саме:

- цілковите ігнорування всіх правил ведення війни, починаючи від означення учасників бойових дій до використання цивільного населення ворога як захисного щита та заручників задля власних інтересів;

- нещадне використання цивільних ресурсів атакованого противника для досягнення власної мети.

По-четверте, характерним змістом тероризму є свідомо спрямованість на чисельні людські жертви, руйнування матеріальних і духовних цінностей, провокація війни, недовіри і ненависті між соціальними, національними і релігійними групами, що сприяє виникненню і поглибленню антагонізмів у світі.

Останні найсерйозніші і чисельні за кількістю жертв терористичні акти спрямовувались на невизначену кількість жертв, про що свідчить чіткий вибір об'єктів терористичних дій: вибухи в токійському і паризькому метро, вибухи посольств США в Кенії та Танзанії, вибухи в Москві і Міжнародному торговельному центрі в Америці.

Логіка тероризму містить момент неповаги до усіх конвенцій і у цьому, певним чином, полягає його дієвість. Важлива не так нахабність терористичних нападів, як те, що конкретні терористичні акти пов'язані з прогнозуванням екстремального насилля, не обмеженого жодною складовою частиною конвенцій.

Таким чином, сутність сучасного тероризму можна тлумачити як насильницьку дію, що дає змогу використовувати інформаційні, фінансові та технологічні ресурси, спрямовується на свідоме нехтування людським життям для досягнення основної мети – стати впливовим елементом формування нового світового порядку.

Сучасний тероризм успадкував від історичних попередників усі риси політичного насильства. Він володіє специфічними особливостями і становить новий ступінь розвитку цього явища.

Трактування об'єктивного загальноприйнятого розуміння тероризму потребує врахування складності структури цього феномену, який є єдиним монолітним явищем із чітко визначеними межами і є методом політичної боротьби, що використовується різноманітними політичними силами.

Список використаних джерел:

1. Доповідь Департаменту США про глобальний тероризм / Вашингтонська папка, 12.07.00.
2. Епур Г. В., Коваленко С. В. Тероризм: знати, чтобы предупредить / Сб. статей. – Луганск, 2010.
3. Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом, 27 січня 1977 р. – Страсбург.

4. Закон України. Про боротьбу з тероризмом // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 25. – С.180.
5. Зелінський С. А. Політичний тероризм як соціально-правове явище. // Актуальні проблеми держави та права. – Вип. 6. – Ч. II. – Одеса, 1999. – С. 40.
6. Матеріали VII регіональної науково-практичної конференції. 13-14 лютого 2001 р. – Львів, 2001.
8. Панарин А. С. Искушение глобализмом. – М.: Рус. нац. фонд, 2000.
9. Резолюции и решения, принятые Генеральной Ассамблеей на 53-й сессии ООН. – Т. 1. – Нью-Йорк, 1999.

ВПРОВАДЖЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

*Пуляк О. В., Шевченко Т. С., Погрібна А. І.
м. Кропивницький*

Анотація. В роботі висвітлено основні проблеми запровадження дистанційного навчання та запропоновано деякі прийоми формування здоров'язберігаючого освітнього середовища, які уможливають збереження життя та здоров'я учасників освітнього процесу.

Ключові слова: збереження здоров'я, освітні технології, дистанційна освіта, комунікації, учасники освітнього процесу.

Аналіз проблеми впровадження здоров'язберувальних освітніх технологій у закладів загальної середньої освіти, як і освіти загалом, серед актуальних проблем суспільства останнім часом проникнув у фокус наукових педагогічних та медичних дискусій. Виховання фізично, психічно й ментально здорового громадянина є одним із найважливіших завдань сучасної української школи.

Зокрема, учені-педагоги теоретично і практично висвітлювали проблему формування здорового способу життя учнівської молоді, становлення світогляду й ціннісних орієнтацій (Т. Андрющенко, А. Башавець, Ю. Бойчук, І Кривенцова, С. Омельченко, Т. Шаповалова, О. Халло та ін.). Але з уведення дистанційної форми навчання і соціального дистанціювання ця проблема набула особливих форм та значення й потребує корегування реалізації з подальшим дослідженням.

Мета статті. Дослідити доступні для вчителя та учнів здоров'язберувальні освітні технології які можна використовувати на уроках під час дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. 2020 та 2021 роки особливі з точки зору організації освітнього процесу у закладах освіти у зв'язку із вимушеною роботою в дистанційному режимі й використанням інформаційно-комунікаційних технологій взаємодії. В таких умовах учні та вчителі змушені створювати собі освітній простір самостійно. Використання інтернет-ресурсів під час дистанційного навчання змушує учнів та вчителів змінювати свій звичний режим та ритм життя, умови комунікацій, що не може не впливати на стан їхнього здоров'я.

«Дистанційне навчання – сукупність сучасних технологій, які забезпечують доставку інформації в дистанційному режимі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій взаємодії викладачів і студентів.» До типових принципів дистанційного навчання належать: інтерактивна взаємодія у процесі освітньої комунікації; надання можливості самостійного опанування досліджуваної інформації; консультаційний супровід освітньої діяльності [5]. Таке навчання спрямоване як на індивідуальну, так і на спільну роботу усіх учасників процесу освіти.

Як під час офлайнного та офлайнного навчання системне, регулярне й цілеспрямоване застосування здоров'язберігаючих технологій складає здоров'язберігаючу діяльність учасників освітнього процесу закладів освіти. Саме для вчителів трудового